

آسیب شناسی دوره های آموزشی زندانیان در محل ندامتگاه های استان زنجان

محمد رضا انصاری
قاسم صیادی
پریسا علمبردانی
زهرامیر محمد رضایی
لیلا باقری

چکیده

در این مقاله آموزش های فنی و حرفه ای به زندانیان در محل ندامتگاهها مورد بررسی قرار گرفته است. مطالعه حاضر به روش کیفی و با رویکرد تفسیر گرایی اجتماعی، تلاش نموده است تا به این سوال که دوره های آموزشی مهارتی ارائه شده در زندان با چه مشکلات و موانعی روبروست؟ پاسخ دهد. در این راستا از فنون مصاحبه عمیق استفاده گردید و سپس با استفاده از استراتژی نظریه زمینه ای مورد تحلیل قرار گرفته و در مرحله کد گذاری محوری مشاهده گردید که می توان مقوله های عمده آنرا مطابق با تحلیل SWOT تحلیل نمود و در نهایت پیشنهادات ارائه شده نیز طبق همین مدل پس از ارائه نظریه نهایی از نظریه زمینه ای استخراج شده ارائه گردید. نتایج به دست آمده از تحقیق بر این امر دلالت می نمایند که آموزشهای مهارتی زندانیان تحت تاثیر عوامل کلان ساختاری جامعه و عوامل سطح میانی سازمان همچون بوروکراسی و عوامل محیطی و فیزیکی بر انگیزه مربیان و زندانیان قرار دارد و بر اثر بخشی و کارایی دوره های آموزشی در زندان تاثیر گذار خواهد بود.

کلید واژه ها : آموزش ، فنی و حرفه ای، زندانیان، ندامتگاه.

مقدمه

تامین نیروی انسانی کارآمد از راه ایجاد یک نظام آموزشی کارآمد امکانپذیر می گردد. در چنین نظامی اجزا و عناصر گوناگون آن اعم از مواد درسی ، مربی، وسایل آموزشی ، فضا و تجهیزات ، بودجه و اعتبارات با یکدیگر رابطه متقابل دارند تا دستیابی به هدف های مورد انتظار امکان پذیر گردد. علاوه بر این هر یک از اجزا نیز باید از کیفیت و کارآمدی لازم برخوردار باشد(ملکی، 2008). آموزشهای زندانیان در مکان ندامتگاهها نیز از این امر مستثنی نمی باشد با توجه به شرایط موجود در ندامتگاه ها و شرایط اجتماعی کارآموزان عوامل و تهدید هایی که به روند صحیح آموزشهای فنی و حرفه ای و اهداف مورد انتظار آسیب می رسانند باید مورد شناسایی قرار گیرد تا با رفع مشکلات و موانع وضعیت آموزشی در زندانها بهبود یابد. همه ساله عده زیادی از افراد به دلیل ارتکاب به انواع جرائم عمدی و غیرعمدی از سوی مراجع قضائی راهی زندانها می شوند و بخشی از دوران مفید زندگی خود را پشت میله های زندان می گذرانند. با توجه به نقش دانش و مهارت در جلوگیری از گرایش به اعتیاد، بزهکاری و خلاف، باید به دنبال آن بود که با آموزش و ترغیب زندانیان در آموزش های آکادمیک و غیر آکادمیک ضمن تقویت شخصیت و منزلت اجتماعی آنان، از روی آوری مجدد به تخلف جلوگیری نمود. در کشور ما برنامه های آموزشی گوناگون مهارتی، علمی، دینی، ورزشی و هنری بمنظور آموزش زندانیان طراحی و اجرا شده است.

پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی مهارت آموزی و اشتغال

اما این نکته قابل تامل است که صرفاً آموزش و اجرای دوره های آموزشی نمی تواند سازمان را در راه رسیدن به هدف کمک کند. آموزشها باید با توجه به اصول و روشهای علمی بنا گذاشته شوند تا نتیجه بدست آمده نیازهای موجود را بر طرف سازد. (عباسیان، 1385، 170) بدین منظور باید ضعف ها و آسیبهای وارد بر این دوره ها شناسایی و مرتفع شوند تا باعث هدر دادن سرمایه های سازمان نشوند (فتحی و اجارگاه، 1386، 287).

بر اساس ماده 26 اعلامیه جهانی حقوق بشر هر کس حق دارد از آموزش بهره مند شود. در رابطه با حق آموزش این نکته حائز اهمیت است که "حق آموزش" از حقوقی نیست که بتوان آن را از آحاد جامعه - هر چند مرتکب جرم شده باشند - سلب کرد بلکه با توجه به اینکه هدف اولیه سیاست کیفری هر حکومت مردمی و قانون مدار این است که با اعمال کیفر حبس به بازسازی شخصیت مجرمان همت گمارد و با زمینه سازی اصلاح آنان، مقدمه بازگشت آنان را به زندگی شرافتمندانه و آغوش اجتماع فراهم سازد، تلاش می شود با گسترش آموزش و مهارت آموزی در زندان ها و موسسات وابسته به آنها سعی در ارتقای سطح علمی، فنی و مهارتی زندانیان کرده تا از این رهگذر گامی جهت اصلاح آنان برداشته شود.

آموزش به عنوان وسیله ای برای افزایش توان بازگشت زندانیان به اجتماع و کسب مهارتهایی که به زندانیان کمک می کند تا آینده بهتری پس از آزادی در انتظارشان باشد، مطرح است. با وجود مزایای بسیار آموزش در زندانها، این آموزشها همواره با تهدیدها و آسیب هایی روبرو هستند، البته برخی از تهدیدها به مسائل کلان جامعه ارتباط دارند. در مقابل مسائل مطرح شده در سطح کلان بسیاری از نقاط ضعف و مشکلات مراکز آموزشی ریشه در مسائل مرتبط با این مراکز دارد. بدین منظور باید ضعف ها و آسیب های وارد بر این دوره ها شناسایی و مرتفع شوند تا باعث هدر دادن سرمایه های سازمان نشود. از آنجاییکه در زمینه آسیب شناسی دوره های آموزش های مهارتی به زندانیان در ایران کمتر از هر زمینه دیگری تحقیقات جامع انجام شده است، لذا انجام چنین پژوهشی با توجه به ضرورت بازگشت زندانیان به جامعه، کاهش جرم و ایجاد اشتغال امن ضروری می نماید.

این پژوهش به دنبال شناسایی مشکلات و آسیبهای موجود در آموزش به زندانیان مقیم ندامتگاهها از نظر فراگیران دوره ها، مربیان آموزشی و کارکنان آموزشی زندان ها می باشد تا به ارائه راه حلهایی به منظور مرتفع ساختن این ضعف ها و آسیب ها باشد. بنابر این مطالعه حاضر به روش کیفی و با رویکرد تفسیر گرایی اجتماعی، تلاش نمود تا به این سوال پاسخ دهد که دوره های آموزشی مهارتی ارائه شده در زندان با چه مشکلات و موانعی روبروست؟ چه راهکارهایی برای پیشگیری از این آسیب ها می توان ارائه نمود تا تهدیدها و ضعف ها را تبدیل به فرصت نمود؟

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

پیشینه تحقیق

برخی از اشکال آموزشی توسط قانون در بسیاری از نظامهای جزایی پیش بینی شده است. در یک بررسی غیررسمی از 15 کشور آسیا و اقیانوسیه موضوع مذکور در مورد اکثریت این کشورها تأیید گردید. برخی کشورها همچون نروژ در سال 1992 و سوئد در سال 1992 مقرراتی را تدوین کرده اند که هدف آموزش در زندان را به عنوان ایجاد زمینه برای بازگشت به جامعه و نیاز زندانها به تهیه و تدارک برنامه های آموزشی و فعالیتهای فرهنگی و بالاخره اهمیت قابل شدن به آموزش همانند کارمenschخص کرده اند. در پژوهش صورت پذیرفته در سال 2013 توسط موسسه GHK تحت عنوان «آموزشهای مهارتی در زندان های اروپا» در خصوص آموزش به زندانیان با اشاره به چالش های مختلف موجود در زندان مطالعه ارزیابی هزینه ها و منافع در زندانهای انگلستان نشانگر بهره وری بیش از دو برابر سرمایه در آموزشهای ارائه شده در زندان می باشد.

همچنین در پژوهش GHK با بررسی 640000 زندانی در اتحادیه اروپا مشاهده شد تنها 3-5 درصد زندانیان دارای مهارتهای فنی می باشند. سطوح پایین مدارک تحصیلی و مهارتی در زندانیان اثرات منفی در چشم انداز اشتغال ایشان دارد. بنابراین ارائه آموزشهای مهارتی به ویژه آموزشهای حرفه ای در زندان نقش مهمی را در بازگشت به جامعه بازی می کند. لارا ناتالی (2010) در تحقیقی تحت عنوان «آموزش در زندان» هدف از آموزشهای مهارتی در زندانها را ایجاد مهارت در زندانیان و صلاحیت اشتغال در جامعه بیان نموده و نتیجه گیری نموده است که با فراهم نمودن زمینه های اشتغال برای زندانیان آزاد شده احتمال برگشت آنان به جرم کاهش چشمگیری می یابد.

در پژوهش صورت گرفته در سال 2011 در مرکز پژوهشهای BIS¹ در تحقیقی تحت عنوان «ایجاد کار برای زندانیان: مهارتهایی برای بازپروری» با اشاره به هزینه های بسیار بالای آموزش، ایجاد مهارت را زمینه ساز رشد پایدار، رشد اقتصادی، افزایش شانس مردم برای رسیدن به تحرک اجتماعی، تضمین اجرای عدالت اجتماعی معرفی می نماید. همچنین برای مجرمین، تصمیم سازی ها باید بر روی توسعه مهارت هاو استعداد بمنظور ایجاد اشتغال امن و کمک برای قرار دادن مجرمان در راه راست متمرکز گردد.

سوزان داوآ (2007) در تحقیقی که در استرالیا بر روی زندانیان انجام داد به این نتیجه رسید که اغلب زندانیان با سنین بالا از سطح سواد پایین تری برخوردار می باشند، این عامل به همراه مشکلات دیگری مانند سوء مصرف مواد و سوء سابقه ی کیفری بازگشت به جامعه آنان را پس از آزادی بسیار مشکل می سازد.

در سال 2008 در مقاله ای با عنوان «آموزش در زندانها» که در مجله ای با نام «شهر واتحادیه: مرکزی برای توسعه مهارتها» توجه به آموزشهای مهارتی را فراتر از نیازهای آموزشی دیگر ارزیابی نموده و هدف از آموزش زندانیان را بازگشت دوباره به جامعه پس از آزادی با ارائه آموزش های حرفه ای بیان نموده است.

سعدی و لطفی (1390) در تحقیقی تحت عنوان «آسیب شناسی مراکز آموزش کشاورزی استان همدان» با بررسی 15 مرکز آموزش کشاورزی فنی و حرفه ای با مطالعه 120 نمونه و ابزار پرسشنامه و مصاحبه و استفاده از تکنیک SWOT به این نتیجه رسیدند که دسترسی به معلمان و کادر آموزشی علاقه مند مهمترین نقطه قوت و ناتوانی معلمان در انجام کار عملی و نبود امکانات سخت افزاری و نرم افزاری مهمترین نقطه ضعف، همچنین وجود روحیه خود اشتغالی و حمایت های دولت مهمترین فرصت و عدم دسترسی به امکانات کافی برای شروع یک فعالیت مهمترین تهدید مراکز آموزش کشاورزی است.

کاظمی و همراهی (1388) در تحقیقی تحت عنوان «آسیب شناسی آموزش ضمن خدمت بر اساس مدل سیپ» که بصورت مطالعه موردی در استان فارس صورت پذیرفت 283 نفر را بصورت نمونه از میان افرادی که در این دوره ها شرکت کرده بودند انتخاب نمودند و به این نتیجه رسیدند که ابعاد زمینه و فرایند مورد تایید قرار گرفت، اما نتایج تحقیق، مطلوبیت ابعاد درون داد و برون داد را تایید نکرد.

رضادلوری (1390) در تحقیقی تحت عنوان آسیب شناسی آموزش های سازمانی در بخش دولتی بر اساس مدل سه شاخگی به بررسی آسیب های نظام آموزش کارکنان دولت در سه بعد ساختار، رفتار و زمینه پرداخته به این نتیجه رسیده است که کیفیت نا مطلوب ابعاد برون داد و برون داد نشان دهنده این است که سیستم آموزش کارکنان در ایران ورودی های مناسبی دریافت نمی کنند تا خروجی های مناسب به جامعه ارائه کند.

با توجه به بررسی های انجام شده از تحقیقات داخلی و خارجی، می توان گفت بیشتر تحقیقات خارجی از بعد ضرورت آموزشهای مهارتی در بازگشت زندانیان به جامعه، کاهش بازگشت آنها به جرم و ایجاد اشتغال امن مورد بررسی قرار گرفته

¹ Department for Business Innovation and Skills

²- Susan Dawe

است و بیشتر پژوهشها حاکی از این موضوع است که سطح پایین سواد در زندانیان افزایش سن و نوع جرم برآموزشهای مهارتی تاثیر داشته و اثر بخشی دوره های آموزشی را تحت تاثیر قرار می دهند. از سویی با بررسی های صورت گرفته مشاهده گردید که در خصوص آموزشهای مهارتی در زندان مطالعه خاصی صورت نگرفته و در حوزه آسیب شناسی سایر آموزشها تحقیقات محدودی صورت گرفته است.

چارچوب مفهومی پژوهش

از آنجاییکه مطالعه حاضر بر نظریه بنیانی استوار است لذا بر خلاف پژوهش های کمی از نظریه ها در راستای تدوین فرضیات و سپس به آزمون گذاشتن آنها استفاده نشده است و به مثابه راهنمای نظریه پژوهش استفاده شده است. در تحقیقات کیفی بویژه نظریه بنیانی (زمینه ای)، چارچوب مفهومی دارای کارکرد جهت دهی به محقق در گرد آوری داده های میدانی است (استروس و کروبین، 1997). بنابر این در مطالعه حاضر با تاسی از نظریه ساختار بندی گیدنز در خصوص تاثیر متقابل عاملیت و ساختار و همچنین نظریه دو عاملی هرزبرگ به عنوان راهگشای بخش کیفی مطالعه استفاده می گردد.

رابطه ی بین کنش و ساختار، رکن محوری نظریه ی ساخت یابی گیدنز است. او مفهوم «دوگانگی ساختار» را برای بیان نظریه اش بکار می برد، به زعم وی افراد سازنده ی جامعه هستند اما جامعه نیز محدود و مقیدشان می کند. گرچه کنش و ساختار معمولاً مفاهیمی متضاد تلقی می شوند اما در واقع دو روی سکه اند و نمی توان آنها را جدا از هم تحلیل کرد. (جلائی پور و محمدی، 1388: 373)

گیدنز ساختار را برحسب قواعد و منابع تعریف می کند. او معتقد است ه تجربه ی کنشگر فردی و نه وجود نوعی کلیت اجتماعی، بلکه کردارهای اجتماعی سامان یافته در زمان و مکان است (کرایب، 1388: 143-145). به جای فرض رابطه ای تعاملی میان فرد (عاملیت) و جامعه (ساختار اجتماعی)، گیدنز پیشنهاد می کند که عاملیت و ساختار را صرفاً وجوه مختلف کلیه اعمال اجتماعی ببینیم. از نظر گیدنز نکته کلیدی آن است که حیات اجتماعی نه مجموعه ای از کنش های فردی و نه مجموعه ای از ساختارهای اجتماعی است بلکه به مثابه فرآیندی در نظر گرفته شده است که مفهوم کلیدی آن عمل اجتماعی به شمار می آید و دارای دو جنبه ی عاملانه و ساختاری است. این رویکرد فرایندوار به زندگی اجتماعی نقشی اساسی در کل نظریه ی اجتماعی گیدنز دارد. او می خواهد نگرش فرایندوار به زندگی را جایگزین اراده گرایی و تعیین گرایی ساختاری اکثر جامعه شناسان کند (سیدمن، 1388: 192).

فردریک هرزبرگ نیز در سال 1975 تئوری دو عاملی بهداشتی- انگیزشی را ارائه کرد. تئوری هرزبرگ یک مجموعه از عواملی را که منجر به نارضایتی شغلی می شود، مشخص کرده است که این عوامل را بهداشت یا نگهدارنده معرفی می کند. وی همچنین مجموعه عواملی را که باعث ایجاد رضایت شغلی و انگیزه در شغل می شود، تحت عنوان عوامل انگیزش مطرح می نماید.

عوامل بهداشتی یا نگهدارنده عبارتند از: حقوق، مقام، شرایط کاری، سرپرستی، خط مشی ها، مدیریت سازمان، روابط متقابل افراد و ... این عوامل مستقیماً با فعالیت کاری افراد ارتباطی ندارد، اما وقتی کیفیت آنها کاهش می یابد، باعث نارضایتی کارکنان می شود. عوامل انگیزاننده عبارتند از شرایط ذاتی یک شغل که می تواند منجر به رضایت شغلی افراد شود.

همچنین در این تحقیق از نظریه میدانی لوین که دنباله نظریه گشتالت است و رفتار انسان را محصول تاثیر دو عامل فرد و محیط می داند، استفاده می گردد. نخستین مفهومی که از نظریه میدانی بر می آید، این است که رفتار فرد اولاً به خصوصیات درونی او یعنی توارث، تواناییها، شخصیت، تندرستی و نظایر آن و تاثیر به موقعیت اجتماعی که وی در آن لحظه در آن قرار گرفته نظیر حضور یا عدم حضور دیگران، میزان ممانعت از رسیدن او به هدف نگرش جامعه نسبت به رفتار وی و مانند آنها بستگی دارد. وی معتقد است که کلیه نگرشهای انسان تحت تاثیر میدان قرار می گیرند.

روش تحقیق

مطالعه حاضر به روش کیفی و با رویکرد تفسیر گرایی اجتماعی، تلاش نمود تا به این سوال که دوره های آموزشی مهارتی ارائه شده در زندان با مشکلات و موانعی روبروست؟ پاسخ داده شود. در این راستا از طریق فنون مصاحبه عمیق استفاده گردید و سپس با استفاده از استراتژی نظریه زمینه ای مورد تحلیل قرار گرفته و در مرحله کد گذاری محوری مشاهده گردید که می توان مقوله های عمده آنرا مطابق با تحلیل SWOT تحلیل نمود و در نهایت پیشنهادات ارائه شده نیز طبق همین مدل پس از ارائه نظریه نهایی از نظریه زمینه ای استخراج شده ارائه گردید.

نمونه گیری مورد استفاده در این پژوهش نمونه گیری کیفی بوده است که به آن نمونه گیری هدفمند¹ و یا نمونه گیری نظری نیز گفته میشود. در این شیوه محقق با افرادی تماس برقرار می کند که در زمینه موضوع مورد بررسی یا جنبه هایی از آن دارای اطلاعات و شناخت مناسب و نسبتا کافی می باشند. این افراد را مطلعین یا دروازه بان² می خوانند(هامرسلی و اتکینسون 1997؛ اشتراوس و کوربین 1998؛ نیومن 2006). در این شیوه نمونه گیری تعداد افراد مورد مصاحبه یا به عبارت دیگر حجم نمونه به اشباع نظری سوال های مورد بررسی بستگی دارد و حجم نمونه در این شیوه نمونه گیری مشخص نیست و نمی توان از قبل آنرا برآورد کرد بدین صورت که مصاحبه با افراد مورد نظر تا رسیدن به مرحله تکرار داده ها و اشباع نظری ادامه پیدا خواهد کرد بنابراین در این پژوهش از کارشناسان اداره امور زندانها، مربیان آموزش فنی و حرفه ای در زندانها، کارشناسان آموزش فنی و حرفه ای به عنوان نمونه پژوهش مصاحبه عمیق به تعداد 45 نفر بعمل آمد.

یافته ها

توصیف داده ها

در تحقیق حاضر از مجموع 819 زندانی آموزش دیده استان زنجان در شش ماه اول سال 1394 تعداد 110 نفر زن و تعداد 709 نفر مرد می باشند. همچنین 23.5 درصد مربیان آموزشی در ندامتگاه ها زن و 76.5 درصد آنها مرد می باشد. 11.8 درصد مربیان داری تحصیلات دیپلم ، 29.4 در صد آنها فوق دیپلم ، 52.9 درصد مربیان دارای مدرک کارشناسی و 5.9 درصد آنها دارای مدرک کارشناسی ارشد می باشند . با توجه به خوشه های آموزشی 52 درصد از آموزشها به خوشه صنعت ، 37 درصد به خوشه خدمات و 11 درصد از آموزشها به خوشه کشاورزی اختصاص دارد.

رویه های تحلیلی در نظریه بنیانی

مفاهیم، مقوله ها، و قضایا، سه مولفه کلیدی نظریه بنیانی را تشکیل می دهند. «رفت و برگشت بین داده های گرد آوری شده» و «سوالات تحقیق» فرایندی است که از مرحله ورود به میدان تا مراحل پایانی کار یعنی تدوین گزارش تحقیق ادامه دارد. مراحل تولید داده در نظریه زمینه ای عبارتند از : آشنا شدن، کد گذاری باز، کد گذاری محوری، کد گذاری گزینشی، ترسیم دیاگرام و تفسیر. تشخیص چارچوب مضمونی هم کد گذاری آغازین را در بر میگیرد و شامل مسائل پیشین و هم مسائلی

¹ - Purposive sampling

² - gatekeeper

پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی مهارت آموزی و اشتغال

است که مراحل پس از آشنا شدن را نیز شامل می شود. این چارچوب مضمونی، هم باید بسط پیدا کند و هم طی مراحل متوالی اصلاح شود (اشتراس و کوربین، 1998).

کد گذاری باز

اولین مرحله از تحلیل داده های کیفی در نظریه زمینه ای را کد گذاری اولیه یا کد گذاری باز می نامند که در این پژوهش کد گذاری بصورت سطر به سطر صورت پذیرفت.

جدول 1: کد گذاری باز یا اولیه با واحد سطر به سطر

ردیف	عبارت	مفهوم یا کد گذاری اولیه
1	دسترسی به کارآموزان سریع و راحت می باشد.	دسترسی به کارآموزان
2	زندانیان تمایل بیشتری به برقراری ارتباط با مربیان نسبت به کارکنان امور زندانها دارند	برقراری ارتباط با مربی
3	مربیان به برگزاری منظم کلاسها تاکید دارند	انضباط
4	زندانیان به دوره های خدماتی محصول محور و بازار محور تمایل بیشتری دارند	دوره های بازار محور
5	مشوقهای کافی و موثر از قبیل تشویقهای مادی و معنوی برای مربیان وجود ندارد	تشویق های مادی و معنوی
6	انگیزه کافی در زندانیان جهت شرکت در دوره آموزشی وجود ندارد	عدم وجود انگیزه زندانیان
7	محیط فضای زندان برای مربیان و زندانیان آلوده می باشد.	محیط آلوده
8	بیکاری موجود در جامعه عامل ادامه همکاری مربیان می باشد	بیکاری مربیان
9	مربیان آموزشی در زندان با تجربه و توانمند می باشند	تجربه و توانایی مربیان
10	زندانیان از عدم پذیرش در جامعه با وجود داشتن مهارت نگران هستند	عدم پذیرش در جامعه
11	مربیان توسط سازمان فنی و حرفه ای حمایت مادی و معنوی نمی شوند	عدم حمایت از مربیان
12	زندانیان آزاد شده مهارت آموخته از سوی دولت حمایت نمی شوند.	عدم حمایت از زندانیان
13	زندانیان زن تمایل بیشتری به شرکت در دوره های آموزشی نسبت به مردان دارند حتی با وجود محکومیت های طولانی و جرائم سنگین	جنسیت، نوع محکومیت، مدت محکومیت
14	محتوای دروس با نیازهای واقعی بازار کار تناسب دارند.	تناسب محتوای دوره با بازار کار
15	زندانیان به حرفه ها و دوره هایی که در آینده شغلی نیاز به سرمایه کمتری دارند تمایل بیشتری دارند	تمایل به مشاغل کم سرمایه بر
16	میزان تحصیلات زندانیان با استانداردهای دوره های آموزشی تطابق ندارد	تناسب تحصیلات با استاندارد
17	برخی از حرفه های آموزشی مورد علاقه زندانیان به دلایل مختلف ارائه نمی شود	علاقه مندی به بعضی از دوره ها
18	وجود تفاهمنامه کامل و شفاف فی مابین زندانها و فنی و حرفه ای عاملی جهت بهبود آموزش در زندانها می گردد	تفاهمنامه،
19	زندانیان امکانات اولیه برای شروع کسب و کار پس از آموزش را ندارند	امکانات ایجاد کسب و کار
20	مدرک گرایی باعث کاهش تمایل افراد به شرکت در دوره های آموزشی و اخذ گواهینامه مهارتی می گردد.	مدرک گرایی
21	امکانات مناسب و کافی برای آموزش از لحاظ تجهیزات کارگاههای آموزشی در زندانها وجود نداد	امکانات و تجهیزات

پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی مهارت آموزی و اشتغال

		1
سرمایه اولیه کسب و کار	زندانیان در تامین سرمایه اولیه جهت ایجاد کسب و کار با مشکلاتی مواجه هستند	2
نوع محکومیت	محکومان مالی تمایل بیشتری به شرکت در دوره های آموزشی دارند	2
نبود تنوع دوره ها	دوره های آموزشی متنوع و جدید جهت ارائه به زندانیان تعریف نمی شوند	3
شغل های پردرآمد	زندانیان به حرفه ها و دوره هایی که در آمد بیشتری در آینده شغلی دارند تمایل بیشتری دارند	2
حقوق	میزان دریافتی و حقوق مریمان نسبت به بخشهای مختلف جامعه بسیار کم است	5
تاخیر در اخذ گواهینامه	زندانیان گواهینامه های خود را با تاخیر دریافت می نمایند	2
محیط و فضا	فضای فیزیکی کارگاههای آموزش نظری بسیار کوچک و محدود می باشد	7
علاقتمندی مریمان	اکثر مریمان علامند به تدریس در زندانها می باشند	2
اهداف سازمان	سازمان آموزش فنی و حرفه ای به اجرای دوره های سیار زندانها تاکید می نماید.	3
تشویق و انگیزه	گرفتن تشویقهایی از طرف اداره زندانها عامل ایجاد انگیزه و شرکت در دوره های آموزشی برای زندانیان می گردد	3
تناسب دوره ها و بازار کار	بین مطالب عملی ارائه شده با نیاز بازار کار تناسب خوبی وجود دارد.	1
قدرت انتخاب دوره	زندانیان می توانند به اختیار خود دوره های آموزشی را انتخاب نمایند.	3
تحصیلات زندانیان	میزان تحصیلات اکثر زندانیان پایین می باشد	3
فضای محدود آموزشی	به دلیل فضای محدود آموزشی تراکم باعث کاهش کیفیت آموزش می شود.	4
کمبود نیروی انسانی	نیروی انسانی مستقل در بخش آموزش در اداره زندانها وجود ندارد	3
محدودیتهای امنیتی	امکانات و تجهیزات آموزشی با استانداردهای آموزشی با توجه محدودیتهای موجود در زندان تطبیق ندارد	3
	بعضی از دوره های آموزشی به دلایل امنیتی (تصویر برداری و تلفن همراه) قابل اجرا نمی باشد	7
تحصیلات مددجویان	زندانیان با تحصیلات بالاتر و دوره محکومیت کوتاه مدت تمایل بیشتری به شرکت در دوره های آموزشی دارند	3
رضایت زندانیان	زندانیان از شرکت در دوره های آموزشی احساس رضایتمندی می نمایند	3
دریافت تسهیلات	افراد دارای گواهینامه های مهارتی تسهیلات دریافت می نمایند	4
تطابق دوره با بازار کار	مهارتهای آموزش داده شده به زندانیان با بازار کار تطابق دارد	1
رده سنی زندانیان	محکومان در رده سنی 20-30 سال تمایل بیشتر به شرکت در دوره های آموزشی دارند	4
تشویق زندانیان	وجود تشویقهایی از جمله کاهش دوره محکومیت و مرخصی برای مهارت آموختگان باعث ایجاد انگیزه در خود زندانی و سایرین می گردد	2
نوع محکومیت	زندانیان با جرائم سنگین و مجرمین به عادت به شرکت در دوره های آموزشی تمایل کمتری دارند	4
امکانات رفاهی	امکانات رفاهی (از قبیل میز و صندلی و محل استراحت) در زمان اجرای برای مریمان وجود ندارد	5
		4

**پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی
مهارت آموزی و اشتغال**

		6
عدم نگر داشت زندانی	زندانیان را پس از پایان حبس و قبل از پایان دوره آموزشی نمی توان در زندان نگاه داشت.	4 7
عدم تفکیک فضای آموزشی	فضای آموزشی حرفه های مختلف آموزشی مجزا نمی باشد	4 8
وجود روحیه خوداشتغالی	روحیه خود اشتغالی در بعضی از زندانیان وجود دارد	4 9
نبود فرصت ایجاد کسب و کار	با توجه به وضعیت اقتصادی جامعه امکان ایجاد کسب و کار پس از شرکت در دوره آموزشی و کسب مهارت برای زندانیان بسیار کم است	5 0
تنوع حرفه ها	با توجه به ایجاد مشاغل جدید می توان بر این اساس دوره های متنوع تری را تعریف نمود	5 1
عدم آگاهی از مزایای دوره ها	شناخت و آگاهی کافی از فواید دوره های آموزشی مهارتی در مدد جویان در کانونهای اصلاح و تربیت وجود ندارد	5 2
محیط فیزیکی	محیط فیزیکی از نظر فضا و نور و تهویه مناسب نمی باشد	5 3
عدم تفکیک مسئولیتها	مسئولیتهای تامین مواد مصرفی فی مابین اداره زندانها و فنی و حرفه ای تفکیک نشده است	5 4
ایجاد مراکز آموزشی	می توان از امکان مختلف (زندانها و کانونهای اصلاح و تربیت) به عنوان کارگاه های آموزشی بهره برد	5 5
کمبود نیروی امنیتی	نیروی انسانی و سرباز مراقب در زندانها در زمان تشکیل دوره ها کم می باشد	5 6
امنیتی بودن محیط	امنیتی بودن محیط اداره زندانها باعث طولانی شدن پروسه اعزام مربی به دوره می شود	5 7
آموزش الویت دوم در زندان	آموزش در الویت دوم و سوم اداره زندانها قرار دارد	5 8
نقش خانواده	تاثیر خانواده زندانی به شرکت در دوره های آموزشی	5 9

کد گذاری محوری

دومین مرحله در کد گذاری داده ها، کد گذاری محوری نام دارد. محقق در این مرحله از تحلیل داده ها به برقراری ارتباط محتوایی داده ها می پردازد.

جدول 2: نتایج مراحل کد گذاری باز و محوری

مفاهیم	مقولات عمده
نحوه تعامل زندانی با مربی	کنش اجتماعی
جنسیت - نوع محکومیت - مدت محکومیت - نوع محکومیت - تحصیلات زندانیان - رده سنی زندانیان - وجود روحیه خوداشتغالی	عوامل زمینه ای (زندانیان)
محیط آلوده - امکانات و تجهیزات - محیط و فضا - فضای محدود آموزشی - عدم تفکیک فضای آموزشی - ایجاد مراکز آموزشی	عوامل محیطی و فیزیکی
انضباط در کار - تناسب تحصیلات با استاندارد آموزشی - اهداف سازمان - تفاهمنامه - تاخیر در اخذ گواهینامه - کمبود نیروی انسانی - محدودیت های امنیتی - عدم نگر داشت زندانی - عدم تفکیک مسئولیتها - کمبود نیروی امنیتی - نبود تنوع دوره ها و حرفه ها - آموزش الویت دوم در زندان	بوروکراسی

پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی مهارت آموزی و اشتغال

عوامل انگیزشی (زندانیان)	تشویق های معنوی - علاقه مندی به بعضی از دوره ها - رضایت زندانیان - قدرت انتخاب دوره - تنوع دوره ها و حرفه ها - دریافت گواهینامه
تعیین ساختاری	عدم پذیرش در جامعه - مدرک گرایی - عدم آگاهی از مزایای دوره ها - دوره های بازار محور - عدم حمایت از زندانیان - تناسب محتوای دوره با بازار کار - تمایل به مشاغل کم سرمایه بر - امکانات ایجاد کسب و کار - سرمایه اولیه کسب و کار - تمایل به شغل های پردرآمد - نبود فرصت ایجاد کسب و کار - دریافت تسهیلات
عوامل انگیزشی مربیان	علاقه مندی مربیان - تشویق های معنوی - وجود امکانات رفاهی - دسترسی به کارآموزان - بیکاری مربیان - عدم حمایت از مربیان - امنیت شغلی - تشویق های مادی - حقوق

کدبندی گزینشی

کد بندی گزینشی آخرین مرحله از کد گذاری در نظریه بنیانی است. در این مرحله کار کد بندی به پایان رسیده است و علاوه بر مقوله هسته، مقوله جدیدی ساخته نخواهد شد. هدف اساسی از این مرحله تفسیر آنچه که منجر به ظهور مقوله هسته شده است، می باشد.

جدول 3: کد گذاری گزینشی و مقوله هسته

مقوله های عمده	توضیحات	مقوله هسته
کنش اجتماعی	کنش اجتماعی مربیان و زندانیان باعث تأثیر در یکدیگر شده و موجب تحریک او گردیده و تحریک متقابل اجتماعی به ارتباط متقابل اجتماعی منجر شده و زندانی را از انزوا بیرون می آورد.	مقوله هسته آموزشهای مهارتی زندانیان تحت تأثیر عوامل کلان ساختاری جامعه و عوامل محیطی و فیزیکی بر انگیزه مربیان و زندانیان قرار دارد و بر اثر بخشی و کارایی دوره های آموزشی در زندان تأثیر گذار خواهد بود.
عوامل محیطی و فیزیکی آموزشی	فضای مناسب کار برای کارکنان کارآموزان و امکان دسترسی آنان به وسایل و تجهیزات مورد نیاز اهمیت بسیاری دارد. عوامل شامل جا و مکان و وسایل و تجهیزات، روشنایی، تهویه، صدا و کوچکی محیط کار و فشردگی افراد در آموزش موثر است.	
بوروکراسی	نوعی سازمان که با سلسله مراتب آشکار اقتدار، وجود قواعد و مقررات مکتوب، و مقامات اداری حقوق بگیر تمام وقت مشخص می شود.	
عوامل انگیزشی (زندانیان)	طیف وسیعی از امور مثبت یا منفی را در بر می گیرد که قدرت انتخاب دوره، تنوع دوره های آموزشی، مرخصی را شامل می شود.	
تعیین ساختاری	مقوله تعیین ساختاری آن دسته از شرایط سطح کلانی را در بر میگیرد که به شکلی گسترده در جامعه وجود داشته و بصورت ساختارهایی فرا فردی در آمده اند و به شکلی عمیق و گسترده ابعاد مختلف زندگی افراد را تحت سیطره خود در آورده اند	
عوامل انگیزشی مربیان	طیف وسیعی از امور مثبت یا منفی را در بر می گیرد که پاداش به مربیان، تشویق مادی و معنوی، امکانات رفاهی و حمایتی را شامل می گردد که می تواند در مربی ایجاد انگیزش کرده و گرایش مثبتی را در وی بوجود آورد و یا با گرایش منفی باعث ایجاد ناراضی می گردد.	

بنابراین در این بخش از پژوهش برای آسیب شناسی آموزشهای مهارتی ارائه شده در زندان و ارائه راهبردهای برای رفع مشکلات موجود از روش آنالیز SWOT بهره گرفته شده است.

تحلیل swot

در رهیافت SWOT نخست نقاط قوت، نقاط ضعف و فرصتها و تهدیدها فهرست می شوند. نگاه در مورد آنها بحث و تبادل نظر شده و متناسب با آنها استراتژی ها یی طراحی می شوند (Marshal 2006). تکنیک swot مسائل را در دو بعد داخلی و خارجی مورد بررسی قرار می دهد. در تحلیل خارجی، فرصت ها و تهدید های پیرامون آموزش زندانیان بررسی می شود و بیشتر وقایعی مورد بررسی قرار می گیرند که شکل گیری آنها خارج از چارچوب آموزش در زندانها می باشد و عمدتاً مسائل

پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی مهارت آموزی و اشتغال

پیرامون ارتباط دارد که طبق مدل بدست آمده از نظریه زمینه ای و مقوله هسته آن، تاثیر ساختار را می توان بیان نمود. در تحلیل داخلی مسائلی مورد بررسی قرار می گیرند که به ساختار درونی آموزش زندانیان ارتباط دارد و بیشتر تحت تاثیر دستور العمل ها، مدیریت ها، قوانین و مقررات داخلی است.

نقاط قوت: (strong) مواردی هستند که در سیستم مورد نظر از آسیب های بحران مصون بوده اند و ابتدایی ترین اقدام در جهت بحران زدایی، تلاش برای حفظ و تقویت آنها است.

			دسترسی سریع به کارآموزان عدم وجود دغدغه جذب کار آموز توسط مربیان آموزشی توانایی بالای مربیان در تدریس میزان علاقه مندی مربیان به آموزش در زندانها توانایی مربیان به برقراری ارتباط با زندانیان توانایی مربیان در ایجاد انگیزه در زندانیان استفاده از مربیان با تجربه	مربیان		
		عاملیت	تمایل زندانیان به برقراری ارتباط با مربیان نسبت به کارکنان امور زندانها توانمندسازی زندانیان از طریق کسب مهارتهای فنی و حرفه ای به منظور کسب مقبولیت اجتماعی و جامعه پذیری آنان و نیز فراهم آوری امکان اشتغال برای این افراد همراه با افزایش امید به زندگی در اقشار آسیب پذیر تمایل بیشتر مدد جویان زن به شرکت در دوره های آموزشی نسبت به مردان حتی با وجود محکومیت های طولانی و جرائم سنگین تمایل بیشتر محکومان مالی به شرکت در دوره های آموزشی اعمال سیاستهای تشویقی از طرف اداره زندانها عامل ایجاد انگیزه و شرکت در دوره های آموزشی می گردد تمایل محکومان جرائم غیر عمد به شرکت در دوره های آموزشی تمایل بیشتر محکومان در رده سنی 20-30 سال به شرکت در دوره های آموزشی	زندانی		نقاط قوت
			برگزاری منظم کلاسها تناسب محتوای دروس با نیازهای واقعی بازار کار تعریف دوره های آموزشی متنوع تناسب مطالب عملی با نیاز بازار کار	مربیان		
		ساختار	تمایل به دوره های خدماتی محصول محور و بازار محور تمایل به حرفه ها و دوره هایی که در آینده شغلی نیاز به سرمایه کمتری دارند تمایل به حرفه ها و دوره هایی که در آمد بیشتری در آینده شغلی دارند تنوع دوره های آموزشی و قدرت انتخاب زندانیان وجود تشویقهایی از جمله کاهش دوره محکومیت و مرخصی	زندانی		

نقاط ضعف : (weak) در واقع نقاط بحرانی سیستم هستند که بیشترین آسیب به آنها وارد شده است و مبرم ترین اقدامات جبرانی باید در راستای برطرف کردن آنها انجام گیرد.

عدم وجود مشوقهای کافی وموثر از قبیل تشویقهای مادی ومعنوی پایین بودن میزان دریافتی مربیان	مربیان	عاملیت	
عدم وجود انگیزه کافی در زندانیان جهت شرکت در دوره آموزشی	زندانی		

پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی مهارت آموزی و اشتغال

<p>عدم تطبیق میزان تحصیلات زندانیان با استانداردهای دوره های آموزشی تاخیر در دریافت گواهینامه های مهارتی توسط زندانیان پایین بودن میزان تحصیلات زندانیان عدم تنوع دوره های آموزشی عدم تطبیق طول دوره آموزشی با طول دوره محکومیت عدم آگاهی از فواید دوره های آموزشی مهارتی توسط مددجویان در کانونهای اصلاح و تربیت کمبود انگیزه زندانیان با جرائم سنگین و مجرمین به عادت به شرکت در دوره های آموزشی نبود استانداردهای آموزشی متناسب با شرایط آموزش در زندان</p>			نقاط ضعف
<p>مناسب نبودن فضاهای کارگاهی اختصاصی در بخش آموزش عدم وجود امکانات مناسب و کافی برای آموزش از لحاظ تجهیزات کارگاههای آموزشی محدودیت فضای فیزیکی کارگاههای آموزش نظری تراکم در کلاسهای آموزشی به دلیل محدودیت فضا کمبود نیروی انسانی مستقل در بخش آموزش در اداره کل زندانها کمبود نیروی انسانی و سرپاز مراقب در زندانها در زمان تشکیل دوره ها عدم وجود امکانات رفاهی برای مربیان (از قبیل میز و صندلی و محل استراحت) نا مناسب بودن محیط فیزیکی از نظر فضا و نور و تهویه امنیتی بودن محیط اداره زندانها و طولانی بودن پروسه اعزام مربی به دوره</p>	مربیان	ساختار	
<p>عدم ارائه برخی از حرفه های آموزشی مورد علاقه زندانیان بدلیل نبود امکانات و تجهیزات عدم تطبیق طول دوره آموزش با زمان استانداردهای آموزشی عدم تطبیق امکانات و تجهیزات آموزشی با استانداردهای آموزشی پایان دوره محکومیت و عدم اتمام دوره آموزشی طی شده توسط فرد عدم اجرای بعضی از دوره های آموزشی به دلایل امنیتی (تصویر برداری و تلفن همراه) عدم تفکیک مسئولیتهای تامین مواد مصرفی فی مابین اداره زندانها و فنی و حرفه ای عدم شفافیت تفاهمنامه های منعقد شده فی مابین اداره کل زندانها و فنی و حرفه ای مجزا نبودن فضای آموزشی حرفه های مختلف آموزشی قرار گرفتن آموزش در الویت دوم اداره زندانها</p>	زندانی		

فرصت ها (Opportunities): استعدادها یا پتانسیل های نهفته در سیستم هستند که هر چند در شرایط فعلی امکان بروز چندانی نیافته اند، اما هنوز در اثر بحران دچار آسیب جدی نشده اند. فرصت ها در یک سیستم بحران زده، به سرعت سهولت از دست می روند لذت پس از شناسایی، باید تدابیر لازم برای استفاده از آنها اتخاذ گردد.

بیکاری موجود در جامعه وضعیت اقتصادی میزان علاقه مندی مربیان به تدریس در زندان	مربیان	عاملیت	فرصتها
افزایش زندانیان جرائم مالی افزایش زندانیان در رده سنی 20-30 سال	زندانی		

پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی مهارت آموزی و اشتغال

افزایش زندانیان زن وجود انگیزه در زندانیان با تحصیلات بالاتر و دوره محکومیت کوتاه مدت وجود روحیه خود اشتغالی در بعضی از زندانیان رضایتمندی زندانیان از شرکت در دوره های آموزشی			
وجود مربیان با تجربه وتوانمند در حرفه های مختلف آموزشی	مربیان	ساختار	زندانی
وجود تفاهمنامه فی مابین زندانها و فنی وحرفه ای حمایت سازمان آموزش فنی وحرفه ای از دوره های سیار زندانها حمایت از افراد دارای گواهینامه های مهارتی استفاده از امکان مختلف (زندانیان و کانونهای اصلاح وتربیت) به عنوان کارگاههای آموزشی امکان ایجاد کسب و کار پس از شرکت در دوره آموزشی وکسب مهارت تطبيق مهارتهای آموزش داده شده با بازار کار وجود نیروی کار رایگان و استفاده از ظرفیتهای زندانیان افزایش مشاغل جدید وتعریف دوره براین اساس			

تهدیدها: (Threats) موارد خطرزایی هستند که هر چند در حال حاضر ممکن است نقش اساسی در بحران نداشته باشند، ولی اگر همین روند را طی نمایند، می توانند مشکلات جدی ایجاد نمایند از این رو کنترل و مهار آنها ضروری است.

نگرانی مربیان از عدم ثبات شغلی	مربیان	عاملیت	تهدیدها
نگرانی مدد جو از عدم پذیرش در جامعه با وجود داشتن مهارت عدم دراختیار داشتن امکانات اولیه برای شروع کسب و کار	زندانی		
عدم حمایت مادی ومعنوی توسط سازمان فنی وحرفه ای	مربیان	ساختار	
عدم حمایت کافی از زندانیان آزاد شده مهارت آموخته مدرک گرایی امیدواری کم زندانیان به تامین سرمایه اولیه ایجاد کسب و کار	زندانی		

استراتژی ها

مراکز سیار آموزش در زندان برای پیشبرد اهداف خود بر اساس آنالیز SWOT نیازمند پیگیری استراتژی ها مختلفی هستند. پس از تحلیل SWOT می توان از تلاقی چهار عامل نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت ها و تهدیدها، چهار دسته استراتژی تدوین نمود. که می توان آنها را به شرح ذیل پیشنهاد نمود.

1- استراتژی های O-S: این دسته استراتژی ها به دنبال فرصت هایی هستند که نقاط قوت آموزش را تقویت نماید.

-تشویق وترغیب مربیان با استفاده از عوامل انگیزشی مادی و معنوی

-حمایت مالی واعطای تسهیلات به زندانیان مهارت آموخته

-آموزش کارآفرینی، ساماندهی مشاغل جدید با هدف تقویت روحیه اشتغالزایی در مهارت آموختگان

-ایجاد تنوع در دوره های آموزشی وتعریف دوره های جدید

-تعریف دوره های محصول محور وبازار محور

-توسعه آموزش حرفه هایی که امکان تأمین درآمد برای زندانیان دارند

2- استراتژی های W-O: این دسته از استراتژی ها به دنبال چیره شده بر نقاط ضعف ویافتن فرصتهای جدید هستند.

-افزایش حقوق ودربافتی مربیان و دادن امکانات رفاهی

پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی مهارت آموزی و اشتغال

- افزایش و بهبود تجهیزات و امکانات مطابق با استانداردهای آموزشی
- مناسب و سالم سازی محیط آموزشی زندان
- ایجاد مجتمع های آموزشی برای زندانیان
- شفاف سازی تفاهمنامه و قراردادهای منعقد
- 3-استراتژی های S-t: این دسته از استراتژی ها به دنبال استفاده از نقاط قوت برای کاهش تهدیدها هستند.
- تشکیل تعاونی برای مهارت آموختگان زندانی
- اعطای تسهیلات و وام های کم بهره به مهارت آموختگان زندانی جهت ایجاد کسب و کار
- تعریف دوره های جدید و جذاب برای مراکز کانون و اصلاح و تربیت
- افزایش حرفه های آموزشی بر اساس نیازسنجی و تناسب حرفه ها با نیاز و علایق زندانیان
- 4-استراتژی های W-t: این دسته از استراتژی ها به دنبال ایجاد تدابیر دفاعی برای کاهش اثر پذیری نقاط ضعف هستند.
- تجهیز کارگاههای آموزش در زندان به تکنولوژیهای آموزشی
- ایجاد امکانات رفاهی
- بهره مندی زندان ها از مشاوره کارشناسان سازمان در جهت ترویج فرهنگ مهارت آموزی متناسب با بازار کار
- تعیین یک نفر کارشناس آموزش از طرف اداره کل زندان ها در محل زندان جهت نظارت و پیگیری امور آموزش ها

نتیجه گیری

با توجه به بررسی نتایج تحلیلی ایجاد مرکز مهارت آموزی در جوار ندامتگاهها، توسعه آموزشهای بازار محور، تخصیص اعتبارات در قالب تسهیلات جهت ایجاد کسب و کار به مهارت آموختگان، برنامه ریزی جهت آموزش خانواده زندانیان با رویکرد کاهش آسیبهای اجتماعی، تخصیص اعتبارات ویژه جهت تجهیز کارگاههای آموزشی در قالب انعقاد تفاهمنامه همکاری در سطح ملی و استانی که از طرف اداره کل زندانها و اقدامات تامینی و تربیتی با توجه به نتایج نیازسنجی انجام گرفته، انجام طرح پژوهشی مشترک در زمینه بررسی میزان اثربخشی دوره های آموزش مهارتی در عدم بازگشت زندانیان، تخصیص ضرایب سختی کار در تعرفه های ساعت حق التدریس مربیان غیر رسمی و یا احکام مربیان رسمی - پیمانی فعال در این بخش با توجه به شرایط روحی و روانی محیط کار ارائه خدمات مشاوره شغلی آموزشی ویژه خانواده های زندانیان از موارد مهم در بحث اثر گذاری آموزشها و بالا رفتن ضریب نفوذ این بخش از آموزشها در گروههای هدف خواهد بود.

منابع

- ابراهیمی ثانی، ابراهیم(1388). اثربخشی مشاوره شغلی و حرفه ای در کاهش آسیب های زندان، مجله اصلاح و تربیت، شماره 86، 10-4
- جلائی پور، حمیدرضا و محمدی، جمال (1387). نظریه های متاخر جامعه شناسی، تهران: نشر نی.
- دلآوری، رضا(1390). آسیب شناسی آموزش های سازمانی در بخش دولتی بر اساس مدل سه شاخگی. نخستین همایش آسیب شناسی آموزشی سازمانی.
- رایبیز، استیفن (1383). مدیریت رفتار سازمانی جلد سوم، ترجمه علی پارساییان و سید محمد اعرابی، چاپ اول، تهران: انتشارات دفتر پژوهشهای فرهنگی.
- سیدمن، استیون (1388)، کشاکش آرا در جامعه شناسی، ترجمه هادی جلیلی، تهران: نشر نی.

پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی مهارت آموزی و اشتغال

- سعدی، حشمت الله؛ لطفی، سعیده (1390) آسیب شناسی مراکز آموزش کشاورزی استان همدان، فصلنامه تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، شماره 4، صفحات 2-42.
- فتحی واجارگاه (1386). اصول برنامه ریزی درسی، انتشارات ایران زمین.
- کاظمی، مهدی؛ همراهی، مهرداد (1388). آسیب شناسی دوره های آموزشی ضمن خدمت بر اساس مدل سیپ، فصلنامه پژوهش های مدیریت، سال دوم شماره چهارم صفحات 113-130.
- کرایب یان (1388)، نظریه اجتماعی مدرن از پارسونز تا هابرماس، ترجمه عباس مخبر، تهران: نشر آگه.
- کریمی، حامد (1387). ضرورت آموزش فنی حرفه ای در زندان، مجله اصلاح و تربیت، شماره 82، 38-40.

- Corbin, 1998 & Creswell (2005). City and Guilds, Center for skills development Strauss, p404
- Creswell, J. W. (2003). Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches, Second Edition, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Dawe, S. (2007). Vocational education and training for adult prisoners and offenders in Australia: Research readings. Adelaide: NCVER
- Department for Business Innovation and Skills. (2001). MAKING PRISONS WORK: SKILLS FOR REHABILITATION.
- Natalie.L. (2010). Education in Prisons, CIVITAS Institute for the Study of Civil Society
- Neuman, L. (2006). Social Research Methods: Quantitative and Qualitative Approaches, Third Edition. London: Allyn and Bacon.